

УДК 330

П.В. Гречановський, О.В. Золотов

Одеська державна академія харчових технологій

АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ КОРПОРАТИЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

© Гречановський П.В., Золотов О.В., 2001

Розглядаються основні питання корпоративного управління і аналізуються передумови впровадження корпоративних об'єднань в харчовій галузі.

In the article are consider knots of the matter of corporative management and are analysed premiseses of introducing the corporative associations in food branches.

В програмах сталого розвитку економіки України серед основних пріоритетів визначено підвищення рівня функціонування харчової та переробної промисловості, що потребує від науки та господарчої практики оперативної розробки методів вирішення цієї проблеми. Створення теоретичних основ і реалізація практичних засобів щодо функціонування та розвитку об'єктів галузей, які виробляють, здійснюють переробку та доведення до споживачів продуктів харчування, в умовах формування ринкових відносин є важливим чинником забезпечення життєздатності та національної безпеки країни. Виконання цих завдань потребує чітко визначеного та комплексно скоординованого функціонування виробничих, базових та інфраструктурних, кредитно-фінансових, розподільчих структур при взаємодії з органами виконавчої та законодавчої влади та ґрунтується на реалізації сучасних теоретичних положень менеджменту та маркетингу.

Визначення актуальності та економічної значущості проблеми вдосконалення, розвитку та інтенсифікації діяльності підприємств, що виробляють, здійснюють переробку, збереження та доведення харчової продукції до кінцевого споживача, потребує окреслення передумов функціонування галузі у ринкових умовах.

Україна в цілому має потужний природно-ресурсний, демографічний, науково-технічний потенціал, що дає змогу вирішити проблеми і завдання в галузі інтенсивного розвитку системи забезпечення усіх груп споживачів продукції харчового призначення на світовому рівні. Враховуючи дію закономірності індивідуального розміщення продуктивних сил, можна визначити галузі спеціалізації областей Південного економічного регіону, до яких належить мукомольно-круп'яної, олійно-жирової, плодовоовочевої, м'ясної, молочної, рибопереробної тощо. Але слід вказати на реальну складність та обмеженість економічних можливостей щодо виробництва та доведення до споживача кінцевої продукції харчових галузей у сучасних кризових соціальних та економічних умовах.

На наш погляд суттєвою причиною ситуації, що склалася, є слабка реалізація сучасних теоретичних основ менеджменту та маркетингу у вирішенні проблеми сталості та розвитку галузей виробництва, які забезпечують результативне завершення у циклах “первинний виробник – переробка – збереження – реалізація” продукції харчових галузей. Складність функціонування системи, що розглядається, означена її циклічністю, яка має вивчатися з позицій ресурсних, продуктових, грошових (фінансових) потоків. Нові, характерні сучасним методикам управління діяльністю організацій, теоретичні основи менеджменту формуються на базі спільної реалізації системного та ситуаційного підходів до управління. Вихідним положенням є те, що організація розглядається як відкрита система, успіх

діяльності якої пов'язаний з тим, чи вдало фірма адаптувалася до власного зовнішнього оточення: економічного, соціального, екологічного, науково-технічного та інших. Саме урахування зовнішніх чинників в організації діяльності об'єкта економіки формує ситуаційний підхід до управління, який забезпечує досягнення мети функціонування об'єкта. Але те саме характеризує й особливості системного підходу, серед яких можна окреслити окремі положення, суттєві у реалізації підходів щодо визначення результативного функціонування комплексу з виробництва продуктів харчування.

Система доведення до споживача кінцевої продукції харчових галузей має розглядатися як підсистема більш складної системи – економіки країни. Звідси норми та правила, що формуються як умови до функціонування галузей в загальній соціально-економічній системі держави, є обов'язковою передумовою розвитку підсистем в межах політики, яка здійснюється державними органами управління з урахуванням закономірностей розвитку соціально-економічних систем. Це на виключає, проте зумовлює необхідність розробки власних норм і правил, які сприяють досягненню конкретних цілей економічного розвитку галузей та структур, що її формують та забезпечують.

Основна економічна передумова розвитку економічної системи країни та її підсистеми – харчових галузей – формування реальних товарно-грошових відносин, що є невід'ємною умовою ринкових систем ведення господарства. Розвиток підприємницької діяльності в сучасних умовах – характерна ознака, підґрунтя до створення ринкової економіки. Базова умова результативної підприємницької діяльності – виробництво продукції в кількості, необхідній споживачу, при відповідній якості. Звідси, рушійною силою, яка стимулює формування економічних потоків, є попит на продукцію, що виробляється, чи потреба та спроможність придбати і спожити означену кількість продукції необхідної якості упродовж означеного періоду.

Друга умова визначається метою підприємницької діяльності – необхідність здобуття прибутку, формування якого залежить від раціонального використання усіх груп економічних ресурсів: труду, капіталу, природно-ресурсного потенціалу, і виправдовує використання такого специфічного ресурсу, яким є підприємницька спроможність.

Основним економічним важелем, за допомогою якого здійснюється регулювання ринкових відносин, є ціна. Але в сучасних умовах значна увага приділяється обов'язковим, організаційним, рекомендуємим функціям держави у загальній системі регулювання економічної діяльності в країні. Існуючі методи регулювання потребують удосконалення, бо не сприяють розвитку підприємницької діяльності.

За даними МінАПК на 1 січня 2000 року борги колективних сільськогосподарських підприємств, які підлягають реформуванню, оцінюються у 14 млрд. 900 млн. грн, у тому числі борги до бюджету – 6 млрд. грн. Мінфін готовий списати сільгосппідприємствам 1,9 млрд. грн. боргів за умови, що вони будуть платити поточні платежі в бюджет та пенсійний фонд. Але потреба сільського господарства в ресурсах для забезпечення весняного сіву оцінюється в 2,2 млрд. грн. Кошти для компенсації відсотків по кредитах для АПК передбачаються в розмірі від 150 до 600 млн. грн. і можуть бути оформлені кредитною лінією чи у вигляді дотацій.

Корпоратизація об'єктів, які здійснюють випуск харчової продукції, значної мірою спроможна знизити ризики у досягненні мети підприємницької діяльності та передбачає певний захист та підвищення ступеня адаптації об'єктів до загального зовнішнього чинника – передумовам, що визначається конкретними формами реалізації функціонування “змішаних” економічних систем.

Але до зовнішніх чинників слід віднести, окрім особливостей державного регулювання економіки, споживацькі інтереси. Вони також розглядаються як елемент соціально-економічної системи, а саме – як соціальний чинник.

Визначення попиту населення країни на харчові продукти в сучасних умовах також слід розглядати як передумову розвитку галузей. Він значною мірою є обмежений купівельною спроможністю населення. Реальне споживання значно нижче за споживацький кошик, на основі якої формується рівень мінімального доходу населення, а склад значно відрізняється від фізіологічних норм споживання, прийнятих у розвинутих країнах.

Набір з 22 найважливіших продуктів харчування, який є базовим показником до визначення офіційної межі малозабезпеченості на 20 % нижчий за необхідний для кліматичних умов півдня країни по калорійності.

Вартість мінімального споживчого кошика в Одесі в січні 2000 року становила 122,47 грн. Середня заробітна платня у грудні 1999 року без відрахувань становила 190 грн. З урахуванням виплат, комунальних начислень та транспортних расходів у одного робітника залишається 105 грн. Вартість мінімального споживацького бюджету на кінець 1999 року у м. Одесі повинна становити мінімум 411 грн. для середнього споживача. Отже, механізм визначення мінімального доходу не враховує теоретичне положення про те, що споживач одночасно є постачальником економічного ресурсу “Труд”, який є основним фактором виробництва. Фактично сьогодні проводиться спроба здійснити розвиток ринкових відносин тільки в одному напрямку – у продуктовому циклі, ігноруючи, те що існують грошові і ресурсні цикли, які є взаємопов’язані та взаємообумовлені.

Звідси спостерігається деформація в розвитку циклів, а підсистеми в системі “первинний виробник – переробка – реалізація” виступають на ринку як конкуренти. Вони здійснюють спробу першими організувати самостійні грошові (доходні) потоки, що призводить не тільки до порушення взаємозв’язків, але і до втрати інших властивостей системи – взаємозалежності, доповнення, а кінець-кінцем до порушення системи у цілому.

Незадоволеність майже обмеженого попиту дає змогу заповнити дефіцит імпортованими товарами, які значно дешевші за вітчизняні, що пояснюється умовами життєздатності фірми. Більшість основних продуктів харчування формує абсолютно конкурентний ринок, на якому місцевому виробнику належить дуже мала частка і він не може здійснити вплив на рівень цін. Це стосується товарів з довгим строком зберігання. Продукти з коротким строком зберігання мають обмежену пропозицію, зумовлену також неоптимальним використанням наявних ресурсів (значному вкладеному капіталі при обмеженому використанні труду), що призводить до зростання постійних витрат, а, відповідно, формують умову до виходу фірми з галузі.

Серед проблем другого рівня необхідно означити особливість взаємовідносин, що формуються в системі, де основним споживачем є фірми, які входять до галузей харчової групи.

Тут також можна визначити взаємозв’язки типу “виробництво – споживання”. При цьому постачальником зовнішніх ресурсів є первинні ресурсокористувачі (сільське, рибне, лісове господарства), які зараз не задовольняють споживача за натуральними та вартісними показниками. Тут виявлені недоліки в організації роботи галузей. Ці недоліки сформувався раніше, але до сьогодні не усунені. До першої групи належить повна відсутність малих та середніх підприємств харчової галузі. Другу групу формує переробка первинної сировини, відсутність сучасної техніки і технологій виробництва високоякісних продуктів, продуктів довгого зберігання.

Наявність крупних об’єктів значної потужності, які розташовувалися у великих населених пунктах, промислових центрах та були орієнтовані на зовнішніх споживачів вже не відповідають сучасним умовам транспортування та переробки продукції.

В означених умовах наявність значної кількості різноманітних посередників, які практично не дозволяють виходити на ринок виробнику, призводить до значного росту цін. Отже, в січні 2000 року ціни в мукомольній та комбікормовій промисловості зросли на 8,6 % при цьому продукція мукомольно-круп'яної промисловості подорожчала на 10,2 %. Продукція харчової промисловості подорожчала на 2,8 %, зокрема хлібопекарська – на 7,4 %, макаронна – на 3,6 %, молочна – на 3,5. Це не сприяє розвитку галузей в цілому.

З урахуванням взаємозв'язків, які характерні для продовольчих циклів, можливо означити етапи розвитку підприємницької діяльності в харчовій промисловості на базі корпоративного управління фірмами на основі об'єднання їх виробничих, наукових та комерційних інтересів.

Перший етап розвивається на фоні обмежень за кількістю і якістю постачання ресурсами від первинних виробників (сировини), деформованої матеріально-технічної бази, неповним задоволенням мінімальних фізіологічних потреб у продуктах харчування населення.

Економічна основа – розвиток об'єктів малої та середньої потужності, реконструкція діючих великих. Організаційно-правові форми відповідають початковим етапам формування ринкових відносин – одноосібне володіння, партнерство і перехід форми (товариства).

УДК 330

О.Ю. Григор'єв, І.С. Мисакович

Національний університет “Львівська політехніка”

СИСТЕМИ СЕРТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

© Григор'єв О.Ю., Мисакович І.С., 2001

Розглядаються питання сертифікації в Україні і за кордоном, сформовано алгоритм дій, які повинні здійснюватись під час сертифікації виробничої продукції.

The problems of certification in Ukraine and abroad are considered, the algorithm of actions, which take place in the certification of manufacturing products.

Система сертифікації по параметрах безпеки і екологічності (ДЕРЖСТАНДАРТ). Ця система є однією з найбільш розвинутих у методичному і практичному планах. Вона прийнята Держстандартом України у 1992 р. і націлена, головним чином, на проведення обов'язкової сертифікації продукції і послуг по параметрах безпеки і екологічності. Проте в системі може проводитися і добровільна сертифікація на відповідність будь-яким НТД (за домовленістю між органом по сертифікації і заявником).

Система поширюється на продукцію, у державних стандартах на яку встановлені вимоги щодо гарантування безпеки життя, здоров'я або майна громадян, охорони довкілля, а також на засоби, що гарантують безпеку життя і здоров'я громадян. Реалізація й імпорт такої продукції в країні без сертифіката і знака відповідності забороняються.

Істотним обмеженням сертифікаційних робіт у системі є те, що вона (відповідно до Закону “Про захист прав споживачів”) поширюється тільки на продукцію, яка поступає в особисте індивідуальне споживання. Промислова продукція залишається поза полем зору.

У 1992 р. затверджені основні НТД системи ДЕРЖСТАНДАРТ: “Основні положення”, “Вимоги до органа по сертифікації і порядок його акредитації”, “Порядок